

**Verbindende kracht – Samen voor elkaar:
de ontwikkeling van samenkracht in Eindhoven**

Maart 2013

Inhoudsopgave

Deel I

- ◆ Introductie en leeswijzer 3
- ◆ Aanleiding 4 - 5
- ◆ Inleiding 6

Deel II

- ◆ Uitgangspunten voor de toekomst 7
 - Vertalen 7 - 8
 - Verbinden 9
 - Versterken 9 - 10
 - Verbreiden 10
 - Verankeren 10
 - Afsluitend 11

Deel III

- ◆ Rol van de gemeente Eindhoven 12 - 13
- ◆ Planning 14
- ◆ Financieel kader 15 - 16

Deel IV

- ◆ Samenvatting 17 - 18

Deel I

Introductie en leeswijzer

In deze nota *Verbindende kracht – samen voor elkaar* schetsen we een aantal grote maatschappelijke ontwikkelingen. Centraal daarin staat de overgang van een verzorgingsstaat naar een participatiemaatschappij. We schetsen deze ontwikkelingen om de context weer te geven waarbinnen de transformatie in het Eindhovense sociale domein plaatsvindt (bekend onder de naam 'WIJeindhoven') en van waaruit allerlei deelontwikkelingen (bijvoorbeeld de kanteling binnen de Wmo, omschreven in de visie *Krachtige burgers, krachtige stad*) gestalte krijgen. Zowel binnen WIJeindhoven, als in de doorontwikkeling van de Wmo in Eindhoven, speelt het verder ontsluiten van 'verbindende kracht' in de vorm van inzet van inwoners zelf (zonder of met slechts geringe inmenging van de gemeente en/of professionals) een cruciale rol.

Centraal hierbij staan de initiatieven van inwoners en de wijze waarop zij onderling betrokken zijn. Bijvoorbeeld via mantelzorg of informele zorg, maar net zozeer door middel van vrijwilligerswerk, zelfhulp en allerlei initiatieven waarin inwoners een antwoord zoeken op actuele maatschappelijke uitdagingen (op het gebied van zorg, maar ook als het bijvoorbeeld gaat om duurzaamheid of vrije tijdsbesteding). Deze nota verstaat onder 'vrijwillige inzet' niet alleen het klassieke, traditionele en/of meer 'formele' vrijwilligerswerk, maar ook allerlei vormen van (informele, spontane en niet of minder georganiseerde) onderlinge samenwerking en betrokkenheid bij en tussen groepen inwoners in de stad.

Scope

Traditioneel vrijwilligerswerk richt zich met name op de vele inwoners die onbetaald actief zijn in verzorgingshuizen, op de sportvelden of als bestuurslid in het verenigingsleven. Hoe groot het belang is van deze inzet blijkt uit het feit dat zorginstellingen, sportclubs, scholen en verenigingen zonder deze inzet onbetaalbaar worden en nauwelijks zouden kunnen functioneren. Deze nota omvat – zoals in de zinnen hierboven toegelicht – al deze vormen van vrijwilligerswerk en gaat in op recente ontwikkelingen in de maatschappij waarbij inwoners zonder inmenging van instituties of professionals initiatieven ontplooiën.

Eindhovense context en uitgangspunten

In het eerste deel gaan we in op de aanleiding om deze nota op te stellen en geven we in de inleiding een toelichting op de Eindhovense context waarbinnen de uitgangspunten zijn geformuleerd. Deze uitgangspunten worden in deel twee nader belicht. Dat doen we aan de hand van de kapstok van de 'vijf v's': vertalen, verbinden, versterken, verbreiden en verankeren.

Rol van de gemeente

In het derde deel formuleren we de rol van de lokale overheid; de gemeente Eindhoven. Wat verandert er in de taak- en rolopvatting ten gevolge van de ontwikkelingen? We schetsen beknopt de consequenties voor de interne organisatie. We presenteren een planning op weg naar het uitvoeringsprogramma en lichten kort het huidige financiële kader toe.

Samenvatting

Het laatste deel van deze nota bevat een beknopte samenvatting van de inhoud van *Verbindende kracht – samen voor elkaar*.

Aanleiding

Krachtige burgers in een krachtige omgeving zijn tot veel in staat. Zij geven vorm aan hun eigen levens en aan hun eigen gemeenschappen, netwerken en aan hun eigen stad. Dat doen zij vanuit intrinsieke motivatie, met hun hele ziel en zaligheid en met bijzondere resultaten, zo stelt de Eindhovense visie op de ontwikkelingen in de Wmo.

De - in 2011 door de gemeenteraad vastgestelde - visie doet vervolgens uitspraken over de systeemverantwoordelijkheid die bij de gemeente ligt. Een systeemverantwoordelijkheid om te zorgen dat er ruimte is, dat er mogelijkheden zijn voor iedereen in de stad om mee te doen. Een belangrijke pijler daarin is de onderlinge sociale betrokkenheid. De sociale kwaliteit van Eindhoven die tot uitdrukking komt in de mate waarin inwoners onderling, maar ook bedrijven, instellingen en organisaties betrokken zijn bij het sociale welbevinden.

De visie WIJ Eindhoven - in 2012 door de gemeenteraad vastgesteld - omschrijft en geeft richting aan de herinrichting van het sociale domein. Een belangrijke pijler in WIJ Eindhoven is het investeren in de sociale basisstructuur (voorzieningen waar iedereen in meerdere of mindere mate gebruik van maakt, bijvoorbeeld het onderwijs, sportgelegenheden of cultuurinstellingen) en het versterken van eigen kracht en 'samenkracht'. Onderstaand een omschrijving en duiding van hetgeen er in Eindhoven onder 'samenkracht' wordt verstaan:

Samenkracht gaat over het gebruikmaken van elkaars kwaliteiten. In de volle wetenschap en erkenning dat ieder mens kwaliteiten, talenten en mogelijkheden heeft. Het inzetten en gebruik maken van elkaars kwaliteiten gebeurt op basis van wederkerigheid. Vanuit de gedachte dat ieder mens zijn steentje bijdraagt omdat in beginsel iedereen graag doet waar hij of zij goed in is, om gewaardeerd wordt, zich nuttig in voelt. Samenkracht houdt ook in dat kracht wordt ontwikkeld in interactie met elkaar.

Bij samenkracht gaat het om op een positieve manier samenleven in een gemeenschap, als intrinsiek gemotiveerd individu en als lid van die gemeenschap. Samenkracht geeft een antwoord op de nadelen en uitwassen van grote maatschappelijke tendensen als 'standaardisering', 'professionalisering', 'anonimisering' en niet in de laatste plaats 'individualisering'. Niet als revival van de jaren '50 van de vorige eeuw, integendeel. Samenkracht vindt plaats vanuit eigen vrije wil en vanuit de spontaniteit van contact tussen mensen en niet vanuit een zekere 'bevoogding' van maatschappelijke instituties.

Samenkracht bestaat uit de woorden 'samen' en 'kracht'. En dat is niet toevallig. Het gaat over 'samen': het veelgebruikte begrip 'eigen kracht' kan alleen maar bestaan als er in de samenleving zoiets is als 'samen'. Elkaar zien, erkennen, helpen, aandacht geven en gebruik maken van elkaars unieke mogelijkheden. Daarmee zijn de begrippen 'eigen kracht' en 'samenkracht' niet synoniem, maar wel randvoorwaardelijk voor elkaar.

Daarnaast gaat 'samenkracht' over 'kracht'. Kracht die bij ieder mens aanwezig is, kracht die ontstaat als mensen vanuit mogelijkheden elkaar benaderen. Samenkracht houdt zich niet bezig met 'mate waarin iemand kwetsbaar is'; we zijn allemaal per definitie kwetsbaar. Samenkracht denkt niet in doelgroepen, maar gaat uit van de mogelijkheden van ieder uniek mens.

De Eindhovense ontwikkelingen, zoals omschreven in de transformatie in het sociale domein, de kanteling in de Wmo en de duiding van het begrip 'samenkracht', staan niet op zich zelf.

Big society?

In Engeland werd een aantal jaren geleden het begrip 'big society' geïntroduceerd (versus 'big government'), in ons eigen land gaat het al jaren over participeren en meedoen. De Wmo, de Wet Inburgering en de Wet Werk en Bijstand vertrokken vanuit de stelling dat actieve deelname aan de maatschappij niet vrijblijvend is en door de overheid dient te worden bevorderd. De aanscherping van de WWB per januari 2012 en de ontwikkeling richting de Participatiewet gaan er vanuit dat binnen de bijstand in toenemende mate een plicht tot tegenprestatie en wederkerigheid geldt, bijvoorbeeld in de vorm van onbetaald werk 'in ruil' voor een uitkering.

De transities in het sociale domein waarbij zorgtaken vanuit de landelijke en provinciale overheid naar lokaal niveau worden overgeheveld (Participatiewet, AWBZ en Jeugdzorg) gaan ook uit van vertrouwen in de burger, vertrouwen op eigen kracht van burgers en onderlinge betrokkenheid en wederkerigheid.

Prestatieveld vier van de Wmo

Binnen de Wmo gaat prestatieveld vier specifiek over mantelzorg en vrijwilligers. De gemeente Eindhoven heeft bij de invoering van de Wmo actief geanticipeerd en onder meer een professioneel georganiseerd Vrijwilligerspunt opgericht waar vraag en aanbod bij elkaar worden gebracht. Er is de afgelopen jaren geïnvesteerd op het 'erkennen en waarderen van vrijwilligers' in de vorm van magazines, een vrijwilligerspas die kortingen geeft, penningen en uitverkiezingen van de vrijwilliger van het jaar. Het Netwerk Informele Zorg en het Netwerk Mantelzorg zijn opgericht, waarbij de gemeente een ondersteunende rol had en heeft.

Actieve inwoners op het sportveld, in het verzorgingshuis, de buurtvereniging of als mantelzorger

Er zijn veel Eindhovenaren actief als vrijwilliger. Bijna de helft van de inwoners verricht enige vorm van vrijwilligerswerk en er zijn ongeveer 1600 vrijwilligersorganisaties in Eindhoven. Veel inwoners in Eindhoven verlenen een vorm van mantelzorg (meer dan 20.000) of bieden ondersteuning als maatje, coach of bijvoorbeeld als taalhulp (onder meer via het Vrijwilligerspunt of via de Vrijwillige Hulp Dienst).¹

Eindhoven heeft een zeer actieve gemeenschap van inwoners die op basis van gedeelde problematiek elkaar ondersteunen in de vorm van zelfhulp, lotgenotencontact en ervaringsdeskundigheid (bijvoorbeeld via de vele zelfhulpgroepen die met inzet van de Stichting Zelfhulp Netwerk elkaar opzoeken). Net zoals er volop actieve inwoners zijn die niet zozeer op basis van gedeelde problematiek, maar op basis van gemeenschappelijke belangstelling allerlei initiatieven ontplooiën.

Kortom: er gebeurt veel in Eindhoven en er gebeurt ook veel goed. Toch is er aanleiding om te herbezinnen. Die aanleiding ligt onder meer in het verder ontwikkelen van uitgangspunten ten aanzien van de vele andere vormen van onderlinge samenwerking en betrokkenheid in de stad en het verbinden van potentieel vanuit het bedrijfsleven aan en met organisaties in de stad. De gemeente heeft hierin de afgelopen periode initiatieven genomen (bijvoorbeeld het MVO040 diner), maar deze ontwikkelingen verdienen nadere uitwerking.

¹ Bron: programmabegroting gemeente Eindhoven 2013 – 2016; onderzoek Verwey Jonker naar het Vrijwilligerspunt in Eindhoven en naar het Steunpunt Mantelzorg Verlicht (beiden medio 2012)

Inleiding

In Nederland is een surplus aan maatschappelijke betrokkenheid. Niet lang geleden sprak hoogleraar actief burgerschap Evelien Tonkens over het 'altruïstisch overschot'. Het recent verschenen rapport van het sociaal en cultureel planbureau, *Een beroep op de burger*, laat zien dat mensen volop bereid zijn om een bijdrage te leveren aan het welbevinden van anderen. Overigens licht het rapport toe dat deze bereidheid er slechts lijkt te zijn indien de overheid niet terugtreedt, maar een andere rol gaat vervullen (meer hierover in deel III).

Ook de Raad voor Openbaar Bestuur publiceerde recent (eind 2012) een rapport over actief burgerschap. In *Loslaten in vertrouwen* ligt de nadruk op anders doen in plaats van meer doen. Volgens de Raad is hameren op meer verantwoordelijkheid bij burgers niet waar het om gaat; het gaat om een andere houding vanuit de systeemwereld in plaats van aanspreken op meer participatie door burgers.

In deze nota sluiten we aan bij recente inzichten die aangeven dat er kracht en potentie is bij mensen om regie te voeren over hun eigen leven en een bijdrage te leveren aan het welbevinden van anderen. Tegelijkertijd is het niet reëel er vanuit te gaan dat dit altijd en voor iedereen geldt. De gemeente Eindhoven wil er zijn voor alle inwoners, ook voor die inwoners die tijdelijk niet op eigen kracht hun leven vorm kunnen geven of die overbelast dreigen te raken. In *Krachtige burgers, krachtige stad* en het Wmo uitvoeringsprogramma (2012) staat omschreven hoe we dat doen.

WIJeindhoven in de praktijk

Vanuit WIJeindhoven wordt een professionele 'eerstelijns' ingericht met generalistisch werkende professionals. Deze nieuwe professionals richten zich op zo spoedig *en* duurzaam mogelijke terugkeer naar de sociale basisstructuur waar iedereen gebruik van maakt.

Andersom richten deze generalisten zich op het vroegtijdig herkennen en erkennen van vragen die iemand heeft en het proberen te doorbreken van de zogenaamde 'vraagverlegenheid'. Een van de manieren om deze verlegenheid te doorbreken, is het gesprek voeren langs de lijn van 'vragen en ook iets terugdoen' en elkaar helpen vanuit wederkerigheid.

Ten slotte

Deze nota is de opmaat naar een samenhangend uitvoeringsprogramma waarin de meer 'klassieke' vormen van actief burgerschap (bijvoorbeeld vrijwilligerswerk) worden belicht en waarin wordt omschreven welke ontwikkelingen wenselijk zijn als het gaat om vormen van samenwerking in de stad waar tot op heden minder aandacht voor was. Aan de hand van een aantal uitgangspunten die we in het volgende deel formuleren wordt in 2013 een start gemaakt met het - samen met maatschappelijk partners, bedrijfsleven, inwoners en adviescommissies - opstellen van dit uitvoeringsprogramma.

Uitgangspunten voor de toekomst

Zoals eerder gesteld in deze notitie: er is veel gebeurd de afgelopen jaren in Eindhoven op het gebied van vrijwillige inzet. Dat heeft mede bijgedragen aan een groeiende inzet van inwoners; in 2006 was het aandeel vrijwilligers in Eindhoven 30%, in 2011 was dit gestegen tot 42%.² Ook is eerder in deze nota bepleit dat de ontwikkelingen van de afgelopen jaren en de perspectieven richting de toekomst aanleiding geven om minder de focus te leggen op het onderscheid tussen mantelzorg, vrijwilligerswerk, informele zorg en zelfhulp en meer zicht te ontwikkelen op alternatieve vormen van vrijwillige inzet.

Onderstaand presenteren we aan de hand van de 'vijf v's' uitgangspunten voor de toekomst:

- ◆ *Vertalen van maatschappelijke ontwikkelingen*

Hierbij gaat het om actuele ontwikkelingen als het verbinden van verschillende actoren aan elkaar. Bijvoorbeeld het bedrijfsleven en organisaties en instellingen. Vanuit het bedrijfsleven zien we die behoefte aan maatschappelijke betrokkenheid, bijvoorbeeld tijdens de 'diners040' die door de Lage Landen, de gemeente en Samen voor Eindhoven, worden georganiseerd en waar bedrijven, organisaties, scholen en de gemeente elkaar ontmoeten met als doelstelling de sociale kwaliteit in Eindhoven te stimuleren. Of via de Beursvloer Eindhoven, een initiatief van de ABN Amro Foundation en het Vrijwilligerspunt, waar vraag en aanbod van vrijwillige inzet in de meest brede zin bij elkaar wordt gebracht. De gedachte achter deze initiatieven is dat het bedrijfsleven met menskracht, kennis en materialen kan helpen om maatschappelijke initiatieven waar te maken of te verbeteren. Tegelijk levert het ook iets op voor de bedrijven en hun medewerkers. Bedrijven kunnen invulling geven aan hun maatschappelijke roots met Eindhoven en stichtingen kunnen zich met support van het lokale bedrijfsleven professioneler profileren. Partijen die elkaar anders niet snel tegen komen raken in gesprek en kunnen gezamenlijk iets voor elkaar en de stad betekenen.

Daarnaast gaat het ook om het duurzaam matchen van uitkeringsgerechtigden die door middel van onbetaalde arbeidsinzet mogelijk richting betaald werk kunnen doorstromen met de arbeidsmarkt en het bedrijfsleven. Sinds vorig jaar zijn er afspraken met het Vrijwilligerspunt omtrent extra begeleiding van een aantal uitkeringsgerechtigden in het actief worden als vrijwilliger en het begeleiden van het bedrijf of de organisatie waar iemand dit doet. De eerste ervaringen zijn positief, hoewel duidelijk is dat er veel tijd en aandacht gemoeid is met het realiseren van *blijvende* actieve deelname van partijen.

Maar het gaat net zozeer om het kantelen van het denken en doen in de hulpverleningskolom. Een kanteling die beoogt dat er primair wordt gedacht vanuit het eigen netwerk van iemand, of vanuit de informele netwerken in de stad en eventueel daarop aansluitend een professional, in plaats van andersom. En een kanteling waarbij de positie van vrijwilligers/maatjes/coaches die iemand die (tijdelijk) wat extra ondersteuning kan gebruiken om weer volledig zelfredzaam te zijn, wordt verstevigd. Hierbij gaat het om een belangrijke cultuurverandering die bijdraagt aan het met elkaar (zonder inmenging van overheid en/of professionals) samenleven en bij springen als er in het leven van alledag knelpunten zijn.

² Onderzoek Verwey Jonker naar vrijwilligerspunt, juli 2012

De derde ontwikkeling die we zien is het groeiende aandeel van de eerder genoemde 'zelfdoeners' die op basis van gedeelde belangstelling of thematiek zich (al dan niet tijdelijk) verenigen en zonder inmenging van overheid en/of professional activiteiten ontwikkelen. Dit type initiatieven gebeurt veelal op basis van spontaniteit en intrinsieke motivatie bij mensen. De kunst is om hierbij als gemeente eventuele obstakels en hindernissen weg te nemen en zo veel mogelijk te faciliteren dat dit type 'zelfdoen activiteit' kan groeien.

Een vierde ontwikkeling tekent zich af rondom mantelzorg. Onderzoek van het Verwey Jonker Instituut (medio 2012) laat zien dat er vanuit het Steunpunt Mantelzorg Verlicht nog slagen te maken zijn. Bijvoorbeeld in het bereiken van organisaties en professionals als huisartsen. Bij voorkeur, zo stelt het onderzoek, in de startgebieden van WIJeindhoven waar het Steunpunt informatie, kennis en deskundigheid kan toevoegen aan het repertoire van de generalisten. Daarnaast is het beter in beeld krijgen van mantelzorgers in Eindhoven (ook via andere organisaties) en het inspelen op hun vraag, een concrete aanbeveling uit het onderzoek. Een van de recente inzichten is dat investeren in 'secundaire mantelzorg' (dat wil zeggen door vrienden, burens, kennissen) aan te raden is. Omdat secundaire netwerken een brug kunnen vormen richting andere netwerken en omdat mensen zich soms minder bezwaard voelen om kwetsbaar te zijn bij mensen die op wat verdere afstand staan dan directe familieleden.

Ten slotte willen we het publieke domein verder democratiseren. Bij de inzet die we als gemeente vragen aan inwoners rondom leefbaarheid hoort dat deze inwoners kunnen meebeslissen. Deze ontwikkeling verdient onder meer uitwerking in de nieuwe manier van aanbesteden (bestuurlijk en/of maatschappelijk), waarbij 'het veld' en/of inwoners gezamenlijk de maatschappelijke opgave bepalen en ten aanzien van de inzet van gemeentelijke budget medeopdrachtgever worden. Dit vraagt een andere manier van omgaan met een groep 'vrijwilligers' die sinds een aantal jaren in opmars komt, namelijk actieve inwoners die zelf beslissen over terreinen die van oudsher 'des overheid' waren. In deel III van deze nota komen we er kort op terug.

Uitgangspunt:

De gemeente gaat een aantal ontwikkelingen bespreken met maatschappelijk partners en waar mogelijk en gewenst in gezamenlijkheid uitwerken:

- koppeling bedrijfsleven/arbeidsmarkt en potentieel aan vrijwillige inzet (zowel vanuit het bedrijfsleven door middel van vrijwillige inzet van werknemers vanuit een maatschappelijke betrokkenheid, als richting het bedrijfsleven bijvoorbeeld door onbetaalde inzet van uitkeringsgerechtigden);
- kanteling hulpverleningskolom;
- wegnemen van organisatorische hindernissen ten aanzien van initiatieven van inwoners zelf.

De gemeente overlegt – naast het sturen op verbetermogelijkheden binnen het Steunpunt Mantelzorg Verlicht - met organisaties op het gebied van informele zorg over mogelijkheden om op zinvolle wijze te investeren in 'secundaire mantelzorg' en netwerken die op meer (emotionele) afstand staan van iemand met een zorgbehoefte.

Ten slotte gaat de gemeente de wijze van invulling geven aan burgerparticipatie (inclusief de wijze van aanbesteden) actualiseren.

◆ *Verbinden*

Onder de noemer verbinden gaat het om het makelen tussen vraag naar vrijwilligers en aanbod. Conclusie van het onderzoek dat het Verweij Jonkerinstituut in 2012 heeft uitgevoerd naar het Vrijwilligerspunt (waar in Eindhoven de functie van makelen tussen vraag en aanbod van en naar vrijwilligers is belegd) is dat het Vrijwilligerspunt goed bekend is, vooral bij organisaties. Toch wordt er ook gesteld dat verdere professionalisering een punt van aandacht is. Als het gaat om het makelen vanuit en richting bepaalde groepen vrijwilligers (bijvoorbeeld jongeren en/of het bedrijfsleven) kan het vrijwilligerspunt een slag maken. 'Een meer actieve houding van het Vrijwilligerspunt is hier gewenst', zo stelt genoemd onderzoek.

Ook het samenbrengen van vraag en aanbod voor mensen met een uitkering die een stap zetten richting betaald werk kan verder worden ontwikkeld (onder meer op basis van het vervolg op de pilot die in 2012 is gestart en gericht is op bemiddeling van uitkeringsgerechtigden richting vrijwilligerswerk - zie *prioritering participatiebudget 2013*, in december 2012 akkoord bevonden in de raad).

Bij verbinden gaat het daarnaast om mensen met een hulpvraag in contact brengen met initiatieven vanuit de informele zorg en vrijwillige inzet in plaats van langdurig in professionele zorg houden. De eerder in deze nota genoemde generalisten spelen hierin een belangrijke rol.

Uitgangpunt:

De gemeente gaat in overleg met het Vrijwilligerspunt over het bereiken van nieuwe groepen vrijwilligers. Daarnaast gaat de gemeente – hoewel uitkeringsgerechtigden niet verplicht worden om vrijwilligerswerk te doen – bezien hoe de match tussen mensen met een uitkering en bedrijven, organisaties en instellingen die behoefte hebben aan een vrijwilliger goed kan worden georganiseerd, zodat beide partijen er beter van worden.

In de methodiekontwikkeling van de generalisten is aandacht voor het vol benutten van eigen kracht en samenkracht versus het (langdurig) inschakelen van specialistische hulpverlening.

◆ *Versterken*

Ten aanzien van het versterken van hetgeen er al gebeurt in de stad zien we (mede gebaseerd op het Verweij Jonker onderzoek naar het functioneren van het Vrijwilligerspunt) een aantal ontwikkelingen en verbetermogelijkheden. Zo stelt het onderzoek dat de informatievoorziening beter kan, onder andere door de vacaturebank gebruiksvriendelijker te maken en informatie over de vrijwilligersverzekering, de vrijwilligerspas en het cursusaanbod vanuit het Vrijwilligerspunt te verbeteren.

Belangrijker nog dan deze verbetermogelijkheden vanuit het reguliere aanbod is het uitwerken van het eerder genoemde spoor waarin de kanteling op gang wordt gebracht van primaire inzet vanuit betaalde, professionele hulp- en of dienstverlening naar een primaire focus op het oplossen in het informele circuit. Uitgangspunt hierbij is dat de gemeente dit circuit in de toekomst beter wil faciliteren (bijvoorbeeld door vergunningverlening te versoepelen of waar mogelijk af te schaffen; subsidieaanvragen en de verantwoording hierover minder bureaucratisch te laten verlopen; te onderzoeken of het werken met 'vouchers' die meer ruimte

bieden dan de huidige verantwoordingssystematiek bij kunnen dragen) en mogelijk wil maken dat informele zorg eerder en op structurele basis wordt benut en op waarde wordt geschat (bijvoorbeeld door te sturen op de werving van generalisten die hier oog voor hebben).

Uitgangspunt:

De gemeente gaat in overleg met het Vrijwilligerspunt bespreken waar verbetermogelijkheden liggen en hoe deze het beste kunnen worden vormgegeven.

Het uitvoeringsprogramma besteedt aandacht aan de gewenste cultuurverandering op langere termijn, waarbij de focus komt te liggen op informele, alledaagse contacten versus professionele inzet en de rol die de gemeente daarbij heeft en kan hebben.

◆ *Verbreiden*

Bij verbreiden gaat het vooral over beeldvorming, imago van vrijwillige inzet en het erkennen en waarderen. De afgelopen jaren is hier veel in gebeurd. De vraag is of er niet (zo concludeert ook het Verwey Jonker Instituut) enige terughoudendheid van de gemeente en het Vrijwilligerspunt op het gebied van campagnes en applausacties voor vrijwilligers gewenst is. Meer fundamenteel dringt de vraag zich op of het organiseren van vrijwilligersdagen, het uitreiken van penningen en organiseren van speciale acties niet contrair is aan waar we naar toe willen, namelijk dat vrijwillige inzet normaal is.

In het uitvoeringsprogramma worden voorstellen gedaan om op een eigentijdse manier en in lijn met de uitgangspunten van de herbezinning die plaatsvindt in het sociale domein in de toekomst met beeldvorming en ook met erkennen en waarderen om te gaan.

Uitgangspunt:

Het uitvoeringsprogramma geeft richting aan 'erkennen en waarderen' op een manier die past bij de beoogde lange termijn transformatie naar een maatschappij waarin vrijwillige inzet in plaats van overheidsingrijpen/professionele inmenging onderdeel uit maakt van het alledaagse leven.

◆ *Verankeren*

Bij verankeren gaat het om het delen en borgen van kennis en ervaring ten aanzien van vrijwillige inzet. Vanuit de maatschappelijke organisaties die actief zijn op het gebied van vrijwillige inzet is - onder meer tijdens een bijeenkomst eind 2012 - aangegeven dat er behoefte is aan meer structuur rondom het delen en borgen van kennis. Eerder was dat al besproken tijdens een WIJindhoven themamiddag (oktober 2012), waarbij de eerste gedachten uitgingen naar een online platform waar professionals en inwoners die op wat voor wijze dan ook zich onbetaald inzetten elkaar kunnen vinden en kennis en ervaring kunnen uitwisselen.

Uitgangspunt:

Een van de uit te werken sporen in het uitvoeringsprogramma is het faciliteren van kennisuitwisseling over vrijwillige inzet in de stad, mogelijk via een online platform. De vraag wat de rol van de gemeente hierbij kan of moet zijn wordt bij de uitwerking meegenomen.

◆ *Afsluitend*

De vijf bovenstaande uitgangspunten vormen de leidraad voor een samenhangend uitvoeringsprogramma waar in het tweede kwartaal van 2013 een start mee wordt gemaakt. Naast concretisering en uitwerken van de inhoud, worden op basis van deze inhoudelijke uitgangspunten de gewenste maatschappelijke effecten benoemd. Het uitvoeringsprogramma doet verder een voorstel voor de bedrijfsvoering, waarbij onder meer de gemeentebrede financiële kaders die passend zijn bij toekomstige gewenste maatschappelijke effecten worden beschreven.

Bij het opstellen van dit programma worden experts, professionals, bedrijven en organisaties, de adviescommissies die Eindhoven kent, maar vooral ook inwoners zelf betrokken.

Naast genoemde inhoudelijke uitgangspunten besteedt het uitvoeringsprogramma aandacht aan strategische communicatie. Eerder heeft het Comité WIJ Eindhoven opgeroepen (november 2011) tot het organiseren van een langdurige campagne als onderdeel van het versterken van de informele netwerken. In het kader van het uitvoeringsprogramma vormt het uitwerken van een passend 'beleidsframe'³ en daaruit volgende kernboodschap onderdeel van de strategie die de gemeente inneemt bij het faciliteren en stimuleren van samenkracht.

³ Steyaert en Kwekkeboom bespreken in *De zorgkracht van sociale netwerken* de 'hardnekkigheid' waarmee overheden vasthouden aan het beeld van de leunende in plaats van de steunende burger en bepleiten een andere benadering. Ook hoogleraar actief burgerschap, Evelien Tonkens bespreekt de noodzaak tot reframing waarbij begrippen als 'eigen verantwoordelijkheid' en 'participatie' worden herbezien omdat ze appelleren aan iets dat de burger zou moeten van de overheid in plaats van iets dat inwoners gewoon doen omdat ze gemotiveerd zijn.

Rol van de gemeente Eindhoven

Al een aantal jaren domineren begrippen als 'een terugtrekkende overheid', 'een overheid op afstand', 'een slanke overheid', maar ook een 'meer bescheiden overheid' het gesprek over de verhoudingen tussen het openbaar bestuur en de burger. In relatie tot samenkracht en de informele netwerk kant in de samenleving bepleiten een aantal deskundigen een andere rol voor het openbaar bestuur, niet zozeer een grotere of kleinere rol.

Verantwoordelijke en ook bescheiden overheid

Een van de raadsbesluiten rondom WIJ Eindhoven is dat het aan de gemeente is om het transformatieproces in het brede sociale domein in de stad te initiëren en mee te begeleiden. Ook de eerder aangehaalde visie *Krachtige burgers, krachtige stad* stelt dat de gemeente verantwoordelijkheid heeft in het proces van de huidige maatschappij naar de gekantelde maatschappij.

De gemeente is daarmee de drager van de cultuurverandering. Dat heeft uiteraard ook consequenties voor de wijze waarop de gemeente zelf omgaat met vrijwillige inzet en maatschappelijke betrokkenheid en invulling geeft aan een 'boegbeeldfunctie'.

Als het gaat om de grondhouding van de gemeente ten aanzien van verdere ontwikkeling van samenkracht en sociale kwaliteit in de stad is veeleer een 'bescheiden overheid' het credo, dan een 'terugtrekkende overheid'. En bescheiden vervolgens niet zozeer in betekenis van gering, maar vanuit een rolopvatting die bijdraagt aan meer luisteren en minder bepalend zijn. Dit betekent iets voor de uitvoering die meer bij mensen en in de stad komt te liggen, maar het betekent net zozeer iets voor beleidsmakers. Eerder in deze nota is toegelicht dat in het kader van burgerparticipatie er belangrijke ontwikkelingen gaande zijn waarbij inwoners zelf initiatief nemen, opdrachtgever worden en ook over de inzet van een deel van de publieke financiële middelen gaan. Dat betekent dat beleidsmakers en bedrijfsvoerders meer dan voorheen moeten anticiperen op hetgeen een inwoner of een groep inwoners van belang vindt. De klassieke opvatting van burgerparticipatie waarbij beleid wordt geformuleerd en vervolgens de burger wordt geïnformeerd of geraadpleegd, volstaat niet meer.

Daarnaast zijn vaardigheden op het gebied van netwerk- en alliantievorming meer dan voorheen aan de orde. In het uitvoeringsprogramma zal bij het onderdeel interne bedrijfsvoering aandacht worden besteed aan het investeren op dit type competenties.

Interne organisatie

Naast een ander type kennis, vaardigheden en competenties bij beleidsmakers, raakt de ontwikkeling op weg naar een levendige samenleving met een veelheid aan informele netwerken ook aan de uitvoering bij de gemeente. In het kader van WIJ Eindhoven lopen de gesprekken over welke expertise richting de eerstelijns (de generalisten) kan. Net zo belangrijk is welke werkzaamheden de gemeente nu (al dan niet zelf, of via gesubsidieerde instellingen in de stad) verricht die in de toekomst meer bij deze informele netwerken komen te liggen. Dat raakt niet alleen aan inhoud en kwaliteit, maar ook aan kwantiteit. Het is daarom van belang om bij de verdere uitwerking de relatie met Route 2014 goed te bewaken.

Consequenties

Bovenstaande betekent dat de ontwikkelingen die in deze visie worden beschreven consequenties hebben voor de interne organisatie in termen van algemene rol- en taakopvatting ('waar zijn we van in de toekomst, waar niet meer van en waar worden we van en hoe kunnen we daarin consistent en geloofwaardig handelen?').

Deze rol- en taakopvatting gaat verder dan het sociale domein, maar raakt aan de hele uitstraling, tone of voice en handelswijze vanuit de gemeentelijke organisatie. Bijvoorbeeld daar waar het gaat om leefbaarheid in stad waar inwoners meer zeggenschap krijgen (ruimtelijk domein) of initiatieven van wijkbewoners om iets te organiseren op het gebied van speelvoorzieningen, energiemaatregelen, etc. (gebiedsontwikkeling).

Planning

De nota '*verbindende kracht – samen voor elkaar*' wordt na bespreking in het College aangeboden aan de raadscommissie M&C en vervolgens in april 2013 aan de gemeenteraad.

Bij akkoordbevinding in de raad, wordt in 2013 aan de hand van de vijf clusters van inhoudelijke richtinggevende uitgangspunten en de bedrijfsvoering vraagstukken (verbinding naar Route 2014, uitwerken interne organisatieconsequenties inclusief ontwikkeling van competenties; communicatiestrategie inclusief beleidsframing en formuleren van gewenste maatschappelijke effecten plus uitwerking van het bijbehorende financieel kader) een uitvoeringsprogramma opgesteld. Bij het uitwerken in deze periode worden deskundigen, betrokken organisaties, het bedrijfsleven en de arbeidsmarkt, vrijwilligers, inwoners en collega-ambtenaren betrokken.

In het eerste kwartaal van 2014 wordt het concept uitvoeringsprogramma besproken met de adviescommissies die Eindhoven kent en gedeeld met betrokkenen en belanghebbenden uit de stad en wordt het programma – mede op basis van deze consultatieronde – aangepast.

Voor de zomer van 2014 kan het uitvoeringsprogramma in het College en vervolgens in de raad worden besproken.

Financieel kader

In de meerjarige programmabegroting (2013 – 2016) staat een aantal beleidswijzigingen die vanuit de transformatie WIJeindhoven volgen en consequenties hebben voor het inkoop- en subsidiebeleid, ook het toekomstige financiële beleid gerelateerd aan samenkracht en vrijwillige inzet:

- Van beleidsgestuurde contractfinanciering naar maatschappelijk aanbesteden (minder top down werken, meer beleid en bijbehorende financiële middelen 'teruggeven' aan de stad en inwoners zelf – gezamenlijk de maatschappelijke opgave definiëren en coalities vormen met maatschappelijke partners, maar vooral ook met inwoners zelf);
- Meer flexibiliteit in financiering (minder 'instellingsubsidies', jarenlange vaste relaties; meer ruimte om ad hoc, spontane, kleinschalige initiatieven van inwoners zelf eenmalig of kortdurend een impuls te kunnen geven);
- Niet afrekenen op verrichtingen (maar op gewenste maatschappelijke effecten);
- dure euro's van instellingen, professionals, kokers verschuiven naar goedkopere euro's in de sociale basisstructuur (inclusief de informele netwerken).

In de opdracht sociaal domein 2013 (de offerte aanvraag aan BCF partners in het brede sociale domein zoals die medio 2012 is opgesteld) wordt daarnaast nadrukkelijk aandacht besteed aan social return:

Door middel van haar inkoop- en subsidiebeleid wil de gemeente Eindhoven positieve, sociaal maatschappelijke effecten bewerkstellingen voor de hele stad (onder de noemer 'social return'). Social return kan in algemene zin worden omschreven als het door instellingen bijdragen aan de inzetbaar van vooral kwetsbare mensen, voorbeelden hiervan zijn het beschikbaar stellen van stageplaatsen, werkervaringsplaatsen, etc..

Bij de uitwerking van 'verbindende kracht' in een uitvoeringsprogramma kan – als onderdeel van het opstellen van gewenste maatschappelijke effecten en daaraan gekoppelde financiële inzet vanuit de gemeente – deze paragraaf over social return inhoudelijk worden verbreed naar vrijwillige inzet. Organisaties, instellingen, bedrijven waar de gemeente zaken mee doet (via het inkoopbeleid) of subsidie aan geeft krijgen een 'prefered supplier' status als ze gebruik maken van de kracht in de stad op het gebied van vrijwillige inzet en anderzijds in hun eigen HRM beleid laten zien dat zij zelf vrijwillige inzet van medewerkers stimuleren en ondersteunen.

Financiële middelen

Vanuit de Wmo ('actief burgerschap en informele zorg' en het onderdeel 'samenleven in buurten en wijken') wordt sinds een aantal jaren ongeveer 4 miljoen euro geïnvesteerd in de stad. Een belangrijk deel van deze investering gaat naar grotere organisaties als het Vrijwilligerspunt (ongeveer 800.000 euro per jaar, op basis van de BCF met de Lumens Groep), maar ook de Stichting Zelfhulpnetwerk (ongeveer 120.000 euro per jaar), de Witte Raaf voor ouderenvervoer door vrijwilligers (ook ongeveer 120.000 euro per jaar), Stichting Bomanshof (exploitatie van 'De Kroon', een gemeenschapsgebouw waar allerlei organisaties op het gebied van informele zorg bij elkaar komen: jaarlijkse subsidie van ongeveer 180.000 euro) en

belangenorganisaties als het Platform Gehandicapten Eindhoven (iets meer dan 100.000 euro) ontvangen subsidie vanuit de Wmo-middelen.

Daarnaast wordt er vanuit de domeinen 'kunst en cultuur' en 'sport en bewegen' en ten behoeve van vrijwillig jeugdwerk een bedrag van ongeveer 1.5 miljoen euro geïnvesteerd in de stad (ten behoeve van het supportpunt dat er is ter ondersteuning van vrijwilligersorganisaties op het gebied van financiën, HRM en communicatie, maar bijvoorbeeld ook als investering in amateurkunst en sportvrijwilligers).

In totaal (Wmo budgetten en kunst- en sportbudgetten) gaat het om ongeveer 5.5 miljoen euro per jaar.

Ten slotte

In het uitvoeringsprogramma wordt het toekomstig financieel kader in lijn met de te formuleren gewenste effecten gebracht en uitgewerkt vanuit genoemde beleidswijzigingen op de voorgaande pagina. Daarnaast wordt in het uitvoeringsprogramma aandacht besteed aan het vanuit de gemeente monitoren van effectiviteit van de (financiële) inzet. In relatie tot het 'ontbureaucratiseren' besteedt het uitvoeringsprogramma aandacht aan het versoepelen van de subsidiesystematiek, mogelijk mede in de vorm van een vouchersysteem.

Samenvatting

Een belangrijk onderdeel van de transformatie in het sociale domein in Eindhoven is het ontwikkelen van 'samenkracht'; inwoners die zelf initiatieven nemen die bijdragen aan de sociale kwaliteit van in en de stad. In deze nota wordt een aantal uitgangspunten geformuleerd die in een samenhangend uitvoeringsprogramma worden geconcretiseerd. Deze uitgangspunten zijn:

- Het uitvoeringsprogramma besteedt aandacht aan de gewenste cultuurverandering op langere termijn, waarbij de focus komt te liggen op informele, alledaagse contacten versus professionele inzet en de rol die de gemeente daarbij heeft en kan hebben;
- Het uitvoeringsprogramma geeft richting aan 'erkennen en waarderen' op een manier die past bij de beoogde lange termijn transformatie naar een maatschappij waarin vrijwillige inzet in plaats van overheidsingrijpen/professionele inmenging onderdeel uit maakt van het alledaagse leven;
- Organisatorische hindernissen ten aanzien van initiatieven van 'zelf doeners' waar de gemeente een rol in speelt worden weggenomen;
- Er moet een kanteling komen in het denken en doen in de hulpverlening waarbij de primaire focus ligt op het gebied van samenkracht in plaats van professionele inzet;
- In de methodiekontwikkeling van de generalisten is aandacht voor het vol benutten van eigen kracht en samenkracht versus het (langdurig) inschakelen van specialistische hulpverlening;
- Het is belangrijk dat er een koppeling tussen bedrijfsleven en arbeidsmarkt enerzijds en vrijwillige inzet anderzijds wordt gelegd (vanuit het bedrijfsleven in verband met vrijwillige inzet van werknemers en richting het bedrijfsleven over onbetaalde inzet van uitkeringsgerechtigden);
- De gemeente overleg met organisaties op het gebied van informele zorg over mogelijkheden om te investeren in netwerken die op meer (emotionele) afstand staan van iemand met een zorgbehoefte;
- Er komen voorstellen om op het gebied van kennisdeling en deskundigheidsbevordering een slag te slaan, bijvoorbeeld door het inzetten van een online platform;
- Er wordt een aantal verbeterpunten gerelateerd aan het functioneren van het Vrijwilligerspunt (oa het beter bereiken en betrekken van 'nieuwe vrijwilligers' als jongeren) en het Steunpunt Mantelzorg Verlicht doorgevoerd;
- Processen van burgerparticipatie worden geactualiseerd en aangepast vanuit de actuele inzichten en ontwikkelingen op het gebied van aanbesteden;
- Er worden gewenste maatschappelijke effecten ten aanzien van samenkracht in de stad benoemd en de gemeente gaat sturen en monitoren of acties en inzet van financiële middelen bijdragen aan het bereiken van deze effecten.

De nota stelt dat bij de ontwikkeling van samenkracht de opstelling van 'bescheiden overheid' past en geeft aan dat in het uitvoeringsprogramma naast inhoudelijke uitwerking aandacht wordt besteed aan bedrijfsvoering, zeker daar waar het gaat om monitoren van het behalen

van gewenste effecten; opstelling vanuit de interne organisatie inclusief ontwikkeling van competenties en vaardigheden gericht op netwerk- en alliantievorming; opstellen van een meerjarige communicatiestrategie met aandacht voor beleidsframing; uitwerking van een eenduidig en helder financieel kader.

Het uitvoeringsprogramma wordt opgesteld in samenspraak met partnerorganisaties, vertegenwoordigers uit het bedrijfsleven en de arbeidsmarkt, adviesgremia en inwoners zelf en wordt voor de zomer van 2014 aan de gemeenteraad aangeboden.